

Regenerationem vocat resurrectionem, cūm ad vitā immortalē omnes resurgent, neque enim vita præsens tam genesis est & generatio, quā *φύσις* & interitus. *Sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.*

Non modò hic iudicantes condemnantes significat: sed iudicare, hic pro iudicaria potestate sumitur, quā nō modò impijs supplicia, sed iustis etiam assignantur præmia: quòd indubiè iudicanti Christo tanquam afflores futuri sunt Apostoli.

† 28. quæ.
1. cap. 1.

† *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam eternam possidebit. † Multi autem erunt primi nouissimi et nouissimi primi.*

† Mar. 10.
d.

Nimirum multa plura accipiet etiam in hoc seculo, qui tot reliquerit temporalia, sed propter Deum, quia nec centuplum solum, numerus enim certus pro incerto ponitur. Nam minimum bonum spirituale, utpote gratia, maioris est momenti quolibet temporali bono.

CAPVT VIGESIMVM.

Aequalis laborantibus in vinea domini redditur merces: mater filiorum Zebedæi cum filijs suis patitur repulsam, vnde indignatos cæteros discipulos **CHRISTVS** iuxta cuiusque simplicitatem ordinat,

inde exiens duos cæcos in Iericho illuminat.

Simile est regnum cælorum homini patrifamiliâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos, et dixit illis: *Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis: illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam verò exiit, et inuenit alios stantes, et dixit illis: *Quid hic statis tota die ociosi? dicunt ei quia nemo nos conuocauit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam.**

In

In fine præcedentis capitis dixerat: Erunt primi nouissimi & nouissimi primi, id est, multi qui in oculis suis sunt sibi abiecti, ac vix loco nouissimo digni reputati, qualis publicanus, primi erunt in regno cælorum, etiam præmio vitæ æternæ digni. Qui autem primi sunt, primoque loco & magna dignitate ac merito censentur apud homines, vt Pharisæi, nouissimi erunt in regno & præmio. Hoc autem nunc præfens parabola probat. Regnum itaque cælorum hic aut pro rege cælesti Deo sumitur, qui in præmiorum distributione parabola huius patrem familiâs imitatur: qui quanta & qualia, quibusque vult laborantibus in vinea, id est, in Ecclesia domini præmia largitur. Quod si regnum cælorum pro rege ipso sumatur, sic intelligitur: Simile est regnum cælorum, id est, similis fit in regno cælorum præmiorum distributio, quomodo in hac parabola operantibus in vinea paterfamiliâs distribuit: cui tantundem dare placuit nouissima hora ad operandum venientibus, quantum his qui prima hora venerunt. Sic latroni qui nouissima hora ad operandum venit, cælestis præmij denarium largitus est, quemadmodum & his qui totam penè vitam ex virtute etiam Deo vixerunt. Igitur paterfamiliâs iste Deus pater est, qui exit operarios conducere in vineam suam, id est, spiritu suo sancto atque diuino instinctu ad fructificandum in Ecclesia sua munit. Quod autem alios primo mane, alios tercia, sexta, nona, & vndecima hora conducit, significat quod citius alios, alios tardius ad bene viuendum & operandum conuertit. Quod autem conuenit & paciscitur cum operarijs ex denario diurno, id est, pro diurna vnicuiusque diei opera, intellige per diem qua vnusquisque operatur, vitam præsentem, propter cuius breuitatem dies potius quam vita dicitur. Quoniam teste Dauid: ✠ Mille anni ante oculos domini, tanquam dies ✠ Psal. 89 hesternæ quæ præterijt. Denarius autem pactum diurnæ operæ vitæ æternæ est, quam pactus est dare Deo totum diem, id est, totam vitam in vinea Ecclesiæ suæ laborantibus atque operantibus. Scriptum est autem istud pactum & conuentum capite præcedente: Si vis ad vitam ingredi serua mandata, id est, opere

rare in vinea mea, & fac quod tibi præcipio, & vitæ æternæ denarium tibi dabo. Cum autem paulopost subdit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, voluit indicare alia esse præcepta, quæ nos omnes obligent, alia consilia, quæ solû obligent seipfos obligantes. Quod verò hora tertia, sexta, nona, & undecima egressus, ociosos stantes in foro operarios inuenit: significatur quod antequam dominus per gratiam præuenientem, & inspirationem suorum corda ad bene operandum inuitauerit, quantacunque naturalium bonitate & gratia valeant, ociosi stant in mundi huius foro, nundinationeque ac strepitu ab omni opere bono vacantes: Vbi autem pollicita mercede in vineam mittit, id est, ad fructificandum in Ecclesia sua, inspirat, cõfestim abeunt. Nescit enim tarda molimina spiritus sancti gratia. Vnde rectè ocij causam interrogati respondent, quia nemo nos conducit. Quibus verbis innuitur contra Luteranos quòd spe præmij liceat ad bene operandum accedere, sicut cap. præcedenti diximus, cum & iustam istorum excusationem accipiat dominus. Prætereaque iustam mercedem operantibus polliceatur. Tanta est enim hominum naturæ imbecillitas ac fragilitas quòd nisi ad bene agendum & operandû, prior Deus nos inuitaret, insuper & præmium adijceret, totam diem. i. totam vitam ociosi staremus, atque ab omni opere feriamur.

Cum autem sero factum esset, dixit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios & redde illis mercedem, incipies à nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi, acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patrem familiæ, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus.

Cum diem totam esse hominis vitam dixerimus, huius diei sero cuiusq; mors est. Siquidem ad singulos respiciamus, si ad vniuersa, tempus est iudicij. Cum vineæ Dominus Deus pater procuratori suo, bonorumque suo-

suorum dispensatori Christo iubet vnicuique operario in morte, iubebitque amplius in iudicio extremo mercedem suam reddere. At quod qui vndecima hora venerant, singulos denarios acceperunt, quemadmodum & qui prima, significat gratuitam esse Dei remunerationem: neque sic eum alligari nostris operibus, vt minus ei tribuat, qui minus operatus est. Nam vt August. ait: Sua dona facit Deus, in nobis nostra merita (Hic tractat quomodo debeamus mereri, & quid ad cōdignum.) Quod autem primi murmurant indignantes parem illis mercedem numeratam, qui vnam tantum horam laborauerant, non inuidiæ istud est, sed indignationis humana tantum sapientis. Quomodo & Dauidem, & plerofque viros sanctos indignari, & vt ita dicam aduersus Deum postulare videmus, cumque Dei prouidentia velut expostulare, quod impiorum res in hoc seculo vt plurimum feliciter succedant, piorum verò infeliciter. Ideo concludit Euangelium nemini fieri iniuriam, cum ei qui minus laborauit, plus datur quā ei qui plus. Siquidem ei quod ex pacto & conuento debeatur, redditur. Itaque recte concludit Euangelium. Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi: quia qui nouissimi venerant, absque vllius iniuria tantundem præmiati sunt, quantum & primi.

At ille respondens vni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum.

Denarius idem quod drachma, valens decimam partem coronati nostri, id est, vt mihi quidem videtur tres solidos cum quatuor denarijs, aut dimidiato.

† Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

Quod autem concludit: multi sunt vocati, pauci verò electi, superioribus sic aduerte. Causa cur qui primi erant, nouissimi fiant, hæc est: quod etsi vocati sint tam multi suo tamen vitio non eligantur, præter paucos, prædicat igitur duo, & gentes præcessuras, & paucos e Iu-

† Sup. 19. d.

Mar. 10. c. Luc. 13. f.

dæis saluandos. Hic locus facit vt ambigamus de ijs qui prima hora cõducti sunt, an electi sint an reprobi. Quod si denarium vitam æternam interpretamur, reprobi esse non possunt, quippe quibus est redditus denarius. Si autem dicamus illos reprobos esse, necesse est denarium equiuocè sumere, ideo attentius vide locum.

Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis: † *Su. 16. c* Ecce ascendimus Ierosolymam, *Mar. 10. e* & filius hominis tradetur principibus sacerdotũ & scribis *Luc. 18. f.* & condẽnabunt eũ morte: & tradet eũ Gẽtibus ad illudendũ & flagellandũ & crucifigendũ: & tertia die resurget.

Bene ait: ascendens, quia à Galilæa in Ierusalem semper ascenditur. Quod autem secretò discipulos assumpsit de passione sua illis prædicturus, indicat non palàm ac passim cuius diuulganda esse Christi mysteria, sed ijs tantum qui solidi cibi capaces exercitatos habent sensus in scripturis. Et hic locus applicari potest contra eos qui dicunt passim omnibus vulgari lingua tradendam esse sacram scripturam. Præmonet autem eos passionis: ne superueniens nec opinatos illos nimium perturbaret. Rursus autem & resurrectionis meminit, vt leuiorem faciat de passione tristitiam.

† *Mar. 10. c.* Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis?

Audierant Apostoli ex scripturis prophetarum Christum fore regem in Israël: quem & passim audiebant regem vocari. Et rursus audierant promissam sibi iudicariam sedem, quia reliquissent omnia & secuti illũ fuerant. Quod intelligentes duo filij Zebedæi Iacobus & Ioannes cognati eius arbitrati sunt quod inter cæteros in dignitatibus essent præferendi, ideo matri persuaserunt primas in regno eius dignitates.

Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis.

Animo igitur propter audita elati, altumque sapientes præferri cupiunt reliquis Iacobus & Ioannes Zebedæi filij: quod ita dispensatum esse à Deo credimus, vt occasionem inde captaret Christus reprimendæ illorum ambitionis.

bitio-

bitionis, dicens: Nescitis quid petatis. Præmium enim petebant ante meritum, sinem quæ obtinere volebant ante pertransitum medium. Aut enim stolidi mater, adhuc rudes discipuli carnalis affinitatis qua Christum attingebant ratione prælaturam affectabant. Potes hunc locum applicare aduersus eos qui Ecclesiastica officia atque beneficia hac affinitatis ratione ab affinis suis ambiunt, neque probitate præditis, neque literarum studio instructis atque præsidio.

Potes bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.

Hic calix non tam vas ipsum quam poculum, seu magis potionem significat: sicut 23. cap. ipsum vas significat, cum dicit: Mundatis quod de foris est calicis, & paropsidis. Est autem metaphorica locutio, vt calix pro afflictionibus & perpassionibus sumatur. Sic infra 24. cap. Transeat à me calix iste. Sic etiam vulgò Gallis vsurpanti solet parcemia cum dicunt: *Il luy a brassé vn breuaise, mais il le boyra luy mesmes*, cum innuere volunt in malum alicuius cessura, quæ illi alteri moliebatur. Græci hoc loco addunt quod & Marcus habet: aut baptismate quo ego baptizor, baptizari quod idem est cum præcedente. Nam CHRISTI mors & calix siue poculum dicitur & baptismus. At poculum quidem quod inebriet & dormire faciat. Inebriat enim quemadmodum testatur David de Christo loquens Psal. 22. ✠ Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est. Dormire autem eum passionis eius calix & poculum fecit quòd illa potius somnus fuit quàm mors: vt ipse de se Christus ait, Psal. 3. ✠ Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quia dñs suscepit me. Baptisma autem dicitur, quod animas nostras sanguine suo purificauerit Christus, vt Apocalyp. 1. dicitur: ✠ Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Hinc factum est vt conformiter ad Christum Paulus baptizare vsurpauerit pro affligere. 1. Cor. 13. ✠ Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Curus loci explanationem vide suo loco in scholijs nostris super Paulû.

✠ Psal. 22
b.

✠ Psal. 3. a

✠ Ap. 1. b.

✠ 1. Co. 15
d.

At illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo.

Hoc est, mortem quidem pro me sustinebitis: & vt Græci hoc loco addunt vt supra baptisinate quo ego baptizor, baptizabimini, id est, afflictiones ac supplicia, perinde atq; ego feretis, sedere autè ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis. Cuius ergo est, dicat aliquis, si Christi non est? Quidam dicunt hoc loco superflue τδ vobis, & ideo dicunt quòd non est Christi quatenus hominis id donare: neque à patre, quòd ab æterno pater decreuit qui ad dexteram & ad sinistram sint sessuri. Quòd si vera hæc ratio, neque quicquam à patre CHRIS TVS orare debuit, aut donare quicquam potuit. Nihil enim à patre definitum non est ab æterno. Cùm autem sequatur: sed quibus paratum est à patre meo, præstat vt legamus vobis, & exponamus cum Chrylostomo. Non est meum dare vobis, qui carnales estis, atque ambitioni: sed humilibus quibus paratum est à patre meo: aut non est meum, quatenus homo sum, quem nondū planè Deum creditis, cuius temporale regnum suspicamini, ad illudque aspiratis.

† Mar.

10. f.

† Lu. 22. c.

† 93. dist. cap.

Diaconi.

9. q. 3. c.

Nullus.

† *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, et ait: † Scitis quia principes Gentium dominantur eorum: et qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Non ita erit inter vos: † sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.*

Deliquerant duo fratres spe ambitionis, reliqui verò indignationis, & prope inuidiæ cuiusdam peccato tanguntur: quos ideo labi Christus finit, vt misereri discant aliorum fragilitatis ipsi suæ consenj. Inter quos & seculares grande vult esse discrimen. Nequaquam tamen damnat Christus iudiciariam ac bene ordinatam Christianorum potestatem: quippe quæ à domino Deo est, sed vult discipulos suos adeoque Christianos illum rejicere infidelium principum fastum, qui arroganti & insolenti dånatione vtuntur in suos: sed vicissim alterutris inferuire

inseruire ac ministrare. Admonentur autem hoc loco præcipue episcopi, ceterique Ecclesiastici prælati ne insolenti potestate abutantur in subditos: sed Paulum potius imitantur Christi imitatore, Corinthijs dicentem: ✠ Cùm essem liber, omnium me seruum feci, vt omnes lucrifacerem.

Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

Animam sumi pro vita non modo in scripturis sanctis, sed & prophanis inuenimus. Pro vocabulo redemptionis Græci dicunt λυτρώσις, quod precium est, quo redimuntur captiui aut serui: nos autem serui peccati, captiuique & vinciti diaboli eramus.

† Et egredientibus illis ab Iericho secuta est eum turba multa: † Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret: & clamauerunt, dicentes:

De horum cæcorum miraculo quod hic tractatur, dicemus Marci. 10. & Luca. 18.

Domine miserere nostri fili David. Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine miserere nostri fili David. Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciã vobis? Dicunt illi Domine, vt aperiantur oculi nostri: Misertus autem eorum Iesus tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

Davidis illum filium appellant, & indubiè illum Messiam esse cõfitentur. Iam enim vulgo receptum erat Christum ac Messiam ex Davidis genere nasciturum. In hac historia tractare potes de sensu mystico ac moralis: & de concordia Matthæi & Luca.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

Christus cum pompa Ierusalem ingressus, eiectis è templo negotiatoribus reuertitur Bethaniam: Vnde redeundo ficui maledicit, in templo autem Iudæas multis parabolis conuincit.

ET ✠ cùm appropinquasset Ierosolymis, & venisset Bethphage, ad montem oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod cõtra vos est, & statim inuenietis asinã alligatã, & pul-

† 1. Cor.
9. c.

† Mar.
10. g.
Luc. 18. g.
† Mar. 01.
g.
Luc. 18. g.
Sup. 9. c.

† Mar. 11.
2.
Luc. 19. c.
Ioã. 12. b.